

PREDGOVOR

Kad sam zaklopio Kačićevu knjigu, prva mi je pomisao bila da je kombinirana značaja, memoarskoga i dokumentarnoga, i da ju je prikladno naslovio *U službi domovine*.

Razvevši svoju knjigu u dijelove i poglavlja, Kačić – između uvodnih razmišljanja i zaključnih zapažanja – razlaže svoje poglede na političke prilike u nas i u svijetu u prijelomno doba potkraj 1980-ih i na početku 1990-ih te opisuje i dokumentira svoje političko djelovanje.

Njegova su mu stajališta o komunizmu, o Jugoslaviji, njezinim protuslovljima i održivosti, o hrvatskoj državi u svojoj jasnoći i razlučnicama omogućivala postojanost uvjerenja u djelovanju, a usudio bih se kazati kako su njegov svjetonazor, kućni odgoj i dubrovačka baština tomu dodali dosljednost i umjerenost.

Takva podloga olakšava čitatelju miran i ozbiljan razgovor s piscem, dijelio on piščeve ocjene ili odobravao postupke, sumnjao u njih ili ih čak odbacivao.

To je mnogo, rekao bih, kad se pomišlja na brojnu, ne uvijek objektivnu, a svakako kontroverznu literaturu o ovoj ozbiljnoj tematici, da se o publicistici i ne govori.

A riječ je o raspadu komunističke ideologije i svijeta, o rasulu Jugoslavije, rasapu cijele njezine društvene koncepcije i prakse za sve jače velikosrpske propagande i ekspanzionizma. Riječ je o političkom formuliranju ciljeva i potreba hrvatskoga naroda, traženju puta njihovoj realizaciji, usprkos unutrašnjim i vanjskim zaprekama. Riječ je o obrani nacionalnoga teritorija i opstanka u nametnutom napadačkom ratu, o priznanju hrvatske države, oslobođenju njezinih okupiranih područja i osiguranju budućnosti u nezavisnosti, demokratskom poretku i u takvoj međunarodnoj zajednici.

Knjigu je Kačić koncipirao gotovo kao zbornik. Ima tu članaka, govora, apela, razgovora u kritičnom razdoblju do oslobodilačkih akcija, a metodološki – sažeto rečeno – s pravom se odlučio da svoja gledišta i djelovanje, pa i procese, potkrijepi dokumentima.

To je dobro, ne samo jer je suvremeno zbivanju i jer rasterećuje tekst od naknadnoga memoarskoga oblikovanja, nego takav pristup ima poglavito značenje za praćenje piščeva izlaganja i komentara, a korisno je i radi usporedbe s drugim djelima te kao prinos raščlambi i proučavanju onih povijesnih hrvatskih godina.

To snaži vjerodostojnost njegova svjedočenja, a ono je onda prinos vjerodostojnoj interpretaciji općenito.

Od mnogih sastavnica Kačićeve knjige upozorio bih na dvije. Na razvoj političkih i ratnih prilika u Dubrovniku – njegovoj zavičajnoj mori, ali i ponosu zbog hrabrosti Dubrovčana u otporu napadaču i njihove izdržljivosti – što je s pravom povezo s vukovarskima, ističući tako povijesnu kob hrvatskoga Sjevera i Juga u cjelini srpskoga osvajanja Hrvatske.

Srpsko-crnogorski pokušaj osvajanja dubrovačkoga područja u jesen 1991., u sklopu općega napadaja na Hrvatsku, znamenit je i tragičan povijesni događaj, jedva usporediv s ijednom ratnom krizom u dubrovačkoj povijesti kako po neutemeljenosti povoda i uzroka, nevjerojatnoj drskosti i žestini propagande, lažnim optužbama, besmislenosti i bezobzirnosti tako i po pokretanju neprimjereno velike, moderno naoružane vojske iz Srbije, Crne Gore i istočne Hercegovine na područje bez ikakva vojnoga značenja i bez ikakve obrane, po svim svojim rušilačkim, pljačkaškim i ubilačkim sastavnicama.

U prvim mjesecima mlade i neovisne hrvatske države osvajač je puštošeci seoska područja opsjeo Dubrovnik i potpuno ga na kopnu, u zraku i na moru komunikacijski blokirao. Terorističkim bombardiranjem, velikim napadajima u studenom i prosincu 1991., mnoštvom manjih raketiranja, granatiranja, minobacačkih gađanja, mitraljiranja, puškaranja, snajperskih pucnjeva, odvođenjem ratnika i civila u logore i zatvore, ubijanjem, mučenjem, prijetnjama, ultimatumima i provokacijama, presijecanjem opskrbe električnom strujom i vodom uzalud je nastojao da prestraši, demoralizira i na predaju prisili Dubrovčane te da nasilno odvoji njihov kraj od hrvatske države u smislu velikosrpskih pretenzija i ciljeva starih poldrug stoljeća.

Unatoč velikim poteškoćama u organizaciji obrane, dobivanju oružja i pojačanja, u zaštiti gospodarskih i negospodarskih, napose spomeničkih, svjetski poznatih i vrijednih objekata, u zaštiti stanovništva i njegovoj opskrbi hranom, vodom, lijekovima i drugim potrepštinama, osobito najugroženijih, siromaha, prognanika i izbjeglica, Dubrovčani su napadaču, domovini i inozemstvu pokazali moć tradicije,

smisao svoje povijesti, svjesno hrvatsko rodoljublje, ponos i uvjerenje da je opsada prolazna, da osvajač mora napustiti ne samo dubrovački kraj nego i cijelu Hrvatsku te da sve treba učiniti za obranu i poratnu obnovu. Njihova civilizacijska otpornost i optimizam, snaga duha i svijesti o sebi, svojoj kulturi i sudbini, izdržali su i tu kušnju do pobjede.

Napad na Dubrovnik i njegova višemjesečna opsada jedno je od onih povijesnih zbivanja što se urezuju u psihu i memoriju, što zahtijevaju istraživanje, potiču raščlambe, tumačenja i višeslojne izvode.

Ne mogu ustvrditi je li dosad o tom pisano malo ili mnogo, vjerodostojno ili protuslovno, pruža li objavljeno više ili manje pouzdanih podataka ili svjedočanstava, ali mislim da smijem kazati kako je sve to ipak nedovoljno te da znanstveno istraživanje zapravo i nije počelo. Da je to pak deziderat pa i imperativ, suvišno je i spomenuti.

Kačićevo će iskustvo u tom višestruko poslužiti.

Druga su sastavnica akcije, kontroverzije i problemi u nastojanju da inozemstvo shvati što se zbiva, da prihvati stvarnost raspada socijalističke Jugoslavije, da razluči i ispravno ocijeni uzroke rata i njegov osvajački značaj, ali i obrambeno-oslobodilački s hrvatske strane te da prizna hrvatske razloge i naposljetku hrvatsku državu.

Kad smo svjesni inozemnih gledišta, predrasuda, zabluda i kolebanja, onda piščevo nastojanje da velikom svijetu i njegovim političarima razjašnjuje, dokazuje, ispravlja, da moli i zahtijeva, dobiva na značenju i – koliko god sve valja raščlanjivati u trenutcima i prilikama – bit će bitno za ocjenu njegova političkoga djelovanja a ne samo u recepciji ove knjige.

Koliko god smo do sad o tom mislili, razgovarali i čitali, koliko god u sebi i u drugih tražili, ispitivali, odobravali ili pobijali kontroverzije, argumente i kontraargumente, ne možemo mirne duše kazati da je uspostava Republike Hrvatske i sve ono u ideji, politici i praksi što je tomu vodilo neprijeporno, da u našoj političkoj i intelektualnoj javnosti nema još uvijek, ako ništa drugo, raspravljenih polazišta i nedoumljenih tvrdnja, nedovoljno analizirane prošlosti u cjelini njezinih sastavnica, a ni dobre volje izvan predrasudnoga sučeljavanja i gluhoće.

Baš zbog toga, a radi nas samih i svih onih koji mogu o nama odlučivati, dobro je da – ako već nije sazrelo vrijeme za znanstvenu politološku i povjesničarsku sondu *sine ira et studio* – barem sudionici tih nedvojbeno povijesnih događaja kažu svoje o tom što su iskusili, što spoznali, što su i kako učinili.

U tom sam smislu čitao i dočitao Kačićevu knjigu. Bila njegova uloga veća ili manja, uspjelija u posljedcima ili tek nastojanjem, ona je upravo takav prinos. Teško je kao Dubrovčanin i Hrvat doživio krizu tih godina i priključio se onima koji su riječju i djelom tražili izlaz iz nje na temeljnom putu obrane i potvrde hrvatskih narodnih interesa u realizaciji – da ponovim – demokratske države kao dijela slobodnoga Svijeta.

Nastojao je tako djelovati u domaćoj parlamentarnoj i izvanparlamentarnoj okolini kao zastupnik i publicist, u susretima s inozemnim političarima i u nastupima na međunarodnim forumima, apelima, adresama, govorima privatno i kao vođa ili član delegacija, od Haaga i Strasbourga do Beograda i Podgorice. To je sad opisao i dokumentirao prepuštajući svoje stranice usporedbama i kritikama, nadajući se da će pridonijeti poznavanju ondašnjih prilika, zbivanja i ljudi.

Kad je već o tome riječ, spomenuo bih osvrt Michaela Foota, bivšega urednika listova »Evening Standard« i »Tribune«, laburističkoga zastupnika u britanskom Parlamentu i vođe laburističke stranke, pisca više knjiga i autora dokumentarnoga filma *Dva sata od Londona* (1994) u kojem je kritički progovorio o srpsko-crnogorskom napadaju na Hrvatsku.

U njegovoj knjizi *The Uncollected Michael Foot. Essays Old and New 1953-2003* (London 2003) tiskan je i dotad neobjavljen osvrt na englesko izdanje ove Kačićeve knjige (357-361).

U njemu je Foot nedvosmisleno i jakim izričajima ocijenio i osudio beogradsku politiku, »srpske ratne zločince«, potporu intelektualaca velikosrpskomu ekspanzionizmu, napose skandalozan napad na Dubrovnik te lažne optužbe proti dubrovačkim braniteljima »kao fašistima ili ustašama«, kritički prosudio gluhoću službenoga Londona i neprihvatljivu politiku različitih zapadnjačkih čimbenika, koja je išla na ruku osvajaču a bez prosvjeda civilizirane Europe proti »monstruoznim zahtjevima i progonima« u Hrvatskoj pa u Bosni. O Kačićevoj knjizi je napisao da je autentična, da pokazuje dubrovački otpor napadaču, koji je u okolici postupao kao u Vukovaru, a upozorio je i na pišćeve diplomatske inicijative u inozemstvu u prilog novouspostavljene hrvatske države te istaknuo: »Njegovo poznavanje staroga Dubrovnika i nove Hrvatske, domovine kojoj je, u skladu s naslovom, nastojao služiti, jedan je od najdubljih korijena, ali s posve novim cvatom. Hrvatska nije trebala uopće postojati, jer je, prema bijednom srpskom ismjehivanju, bila puki njemački izum. I u europskim vladinim uredima takav

je nonsens bio prihvaćen, pa zašto onda ne bi i stari Dubrovnik bio sa zemljovida izbrisan? Na našu sreću, svi su ljudi, žene i djeca u Dubrovniku drukčije mislili. Kačić je imao izvrstan uvid u ta stajališta i osobitu obvezu da to kaže».

Našega je čitatelja također uputno upoznati s mišljenjem Aloisa Mocka, svojedobno ministra vanjskih poslova i potkancelara Republike Austrije te predsjednika Europske demokratske unije, što ga je iznio za pripremano njemačko izdanje Kačićeve knjige.

Kaže kako se – kao političar obvezan zamisli slobodne Europe, ali i prema svojem kršćansko-socijalnom uvjerenju te prema načelima solidarnosti sa slabijima i poštivanja ljudskih prava i sloboda – »energično zauzimao za samoodredbu narodâ raspadajuće bivše Jugoslavije« te da su mu uvijek na srcu bili »potpora želji za slobodom hrvatskoga naroda, obnova povijesnih sveza Hrvatske i Austrije i pomoć Hrvatskoj pri njezinoj europskoj integraciji«.

Stoga se raduje što će Kačićeva knjiga čitatelju približiti godine 1991. i 1992. i piše: »Kačić prikazuje te godine s veoma osobnoga gledišta ne smećući pri tom ni u jednom trenutku s uma bit glavnih odnosa. U svojoj funkciji predsjednika Odbora za vanjsku politiku Hrvatskoga sabora i predstavnika Hrvatske na Konferenciji o bivšoj Jugoslaviji u Haagu, Kačić je imao uvid u unutarnje, javnosti nepoznate procese odlučivanja. Opisuje mnoštvo zanimljivih pojedinosti što će se rijetko naći u povijesnim ili političkoznanstvenim djelima. Pravnik Kačić ipak je s velikom pomnjom napisao znanstveno djelo, veoma vrijedno po uvrštenim dokumentima i vlastitim zapisima. Kačićeva knjiga nije samo povijesna rasprava svjedoka, nego je zanimljiv i uzbudljiv dokument o vremenu s mnogo podataka za čitatelja. Profesor Kačić nikad nije bio članom neke političke stranke, ni u Jugoslaviji ni u Hrvatskoj. Zbog toga su njegovi izvodi to vredniji, jer im je mogao pristupiti s najvećom objektivnošću«.

Životopisna crtica će pisca predstaviti, a knjiga u cijelosti uputiti u njegovo dosadašnje nastojanje da što potanje i u pravom svjetlu prikaže ono što se događalo u Dubrovniku, oko njega, u domaćoj politici i međunarodnoj diplomaciji. Dakako, uza sve to što je bio u središtu zbivanja i politički zauzet, ni njegovo svjedočanstvo, iskustvo, djelovanje i dokumentacija ne mogu biti posljednja riječ o toj dubokoj krizi, mnogim i različnim silnicama, ali odmah se usuđujem kazati da ova knjiga jest ozbiljan, poticajan i trajan prinos kako našoj današnjoj obaviještenosti tako i budućem istraživanju.

Zbog svojega djelovanja Hrvoje Kačić jedan je od prvorazrednih svjedoka. Nije zanemarivo primijetiti da je takav svjedok po svojim nazorima i rasudbama demokrat, protivan mržnji i ratu, pobornik slobode i prava pojedinca, ravnopravnosti, snošljivosti i mirna rješavanja trenja i sukoba. Mir, razbor i dobra volja – vjeruje on – mogu pobijediti strast, mržnju i nasilje te voditi iz nemirnih i razornih balkanskih mentaliteta i stvarnosti u željenu sređenu civiliziranost.

Njegov je politički »vjerujem« djelovanje na temelju savjesti i uvjerenja, pouzdanje u djelotvornost demokracije, u vladavinu pravde i razuma.

Tomu skladuje njegov patriotizam, vjera u opravdanost hrvatskih narodnih ciljeva i budućnosti.

Sažeto je kazati da je Kačićeva knjiga prinos pluralnosti rasprava o najnovijoj hrvatskoj povijesti i politici, izvan isključivosti i naknadnih rekonstrukcija osobnih, samouvjerenih da ne kažem samodopadnih pa i samovoljnih tumačenja.

Trpimir Macan